

Juryrapport Prijsvraag Architect & Ondernemerschap

Leden jury: Liesbeth van der Pol, Pieter Bregman, Paul van Bussel

Inleiding

Het thema van de prijsvraag Architectuur en Ondernemerschap – een initiatief van de Stichting Academie van Bouwkunst Groningen en ontwikkeld en uitgevoerd door Platform GRAS – is cruciaal voor de opgave waar zo ongeveer iedere architect tegenwoordig mee worstelt. De grote veranderingen in de markt, de effecten van de crisis vragen om herpositionering, slimheid en het vinden en creëren van nieuwe markten. Kortom, het vraagt om ondernemerschap.

Op grond van de inzendingen constateert de jury dat veel architecten klaarblijkelijk nog moeite hebben met de noodzakelijke herpositioneren van hun vak. Veel van de ingezonden projecten gaan over nieuwe manieren van werken (ZZP), samenwerking en uitwisseling van informatie (BIM). Uitspraken over de essentie van het vak; over de herkenning van nieuwe markten en de aansluiting op actuele opgaven zoals herbesteding, binnenstedelijk bouwen, infrastructuur en creatieve industrie zijn niet dragend aanwezig. Daarnaast ging geen van de inzendingen vergezeld van een overtuigend verdienmodel. Wie zijn mijn klanten? Waar ligt het potentieel? Wat dat betreft is de jury teleurgesteld. We missen creativiteit, scherpte, echt vernieuwende samenwerkingsverbanden, spannende en verrassende ideeën en diepgang. Waar is het ondernemerschap bij architecten, zeker in een tijd dat het simpelweg noodzaak is het hoofd boven water te houden?

Ook constateert de jury dat veel inzendingen zijn blijven steken in ideologie. Die is veelal overtuigend uitgewerkt maar wordt helaas niet gevolgd door een even goed uitgewerkt ondernemingsplan. Tot slot hebben veel inzendingen wel erg veel tekst nodig om hun verhaal te vertellen. Het scherp en helder overbrengen van de boodschap verdient extra aandacht.

Hier staat tegenover dat de jury respect heeft voor de aandacht die de inzenders hebben besteed aan hun inzendingen. Ze tonen bevoegenheid, enthousiasme maar missen nog het juiste spoor. De jury verklaart dit deels uit de enorme klap die de vakgemeenschap de laatste twee jaar heeft gekregen. Het vak lijkt lamgeslagen en heeft duidelijk nog tijd nodig voor herstel. De jury is overtuigd van de veerkracht van de vakgemeenschap en heeft het geloof dat het juiste spoor zeker gevonden zal worden. Een klein aantal architectenbureaus profileert zich al door nieuwe, bredere producten aan te bieden. Dat aantal zal hoe dan ook gaan groeien.

Overtuigd van de waarde die de architectuur heeft voor cultuur, economie en maatschappij willen wij daartoe de architectengemeenschap uitdagen nog verder buiten de gebaande paden te treden. Echte vernieuwing ontstaat zelden vanuit een individueel, lumineus idee. Veeleer komt het tot stand door een mix van maatschappelijke en ruimtelijke aspecten; inspiratie opgedaan in andere landen en culturen; en (onverwachte) ontmoetingen tussen verschillende disciplines en opgaven. Ga op zoek naar die inspiratie. Leg contact met andere disciplines; ga onverwachte samenwerkingen aan en durf een stap verder te nemen: *hands on*. Hier ligt ook een opgave voor het onderwijs. Ondernemerschap zal een veel centrale plek moeten krijgen.

Na deze kritische woorden kan de jury niet anders dan constateren dat geen van de inzendingen vanuit het oogpunt van ondernemerschap het gehoopte niveau heeft gehaald. Daarom heeft de jury besloten alleen een 1ste en 2de prijs toe te kennen. Daarbij willen wij de winnaar – naast de geldprijs – graag in de gelegenheid stellen om het winnende plan een stap verder te brengen. Tot slot doen wij een oproep aan de BNA, de architectuurinstellingen, TU's en Academies van Bouwkunst om dit onderwerp nadrukkelijk op te pakken en verder te agenderen.

Het ontwerp - this is not a design

De inzending beschrijft de problematiek van het huidige architectenvak goed en belicht deze van veel verschillende kanten. Ook is een positieve vertolking gegeven van actuele maatschappelijke opgaven. De jury prijst de hoge kwaliteit van de tekst. Dit zorgt voor een prettige, goed leesbare inzending. Minder enthousiast is de jury over het vervolg op de analyse en het daaruit volgende concept. De antwoorden blijven globaal. Ook is er onduidelijkheid over de uiteindelijke rol van de architect: wordt deze nu in hoofdzaak coördinator? Door de architect een rol op de achtergrond te geven wordt het in de ogen van de jury moeilijk om de kwaliteit van het ontwerp te borgen. Beide rollen, moderator van processen en goed ontwerper, zijn belangrijk. De vraag is of beide rollen wel door een en de zelfde persoon waargenomen kunnen worden.

Tijd voor de productontwikkelaar

Dit voorstel maakt een slimme combinatie tussen productontwikkelaar en architect. Van alle inzendingen is dit de enige die samenwerking buiten de eigen discipline aangaat en laat zien wat dit kan opleveren. Het voorstel toont een praktische ondernemersgeest. Helaas houdt de samenwerking op na het formuleren van de

programmacombinatie. Wat volgt is een vrij traditioneel 'architectenplan'. De uitwerking blijft abstract. Dat het voorstel bestaande schoolgebouwen oppikt en de ruimte daarboven centraal stelt wordt door de jury geprezen. De inzending verstaat de methode van verkoop. Er is een goede naam gekozen en de presentatie is helder, overzichtelijk en overtuigend voor een brede doelgroep. Daarnaast is de inzending als acquisitiedocument interessant. Een aspect dat nog aandacht verdient is de bij het voorstel gevoegde verdienmodellen. Tegenwoordig verkoopt de architect geen product maar uren. Is de architect daarmee automatisch loonslaaf i.p.v. ondernemer? Het aanbieden van een product i.p.v. van dienst heeft ook zijn risico's. Deze zouden kunnen opgevangen worden door een nog sterker samenwerkingsverband binnen de keten te creëren.

Het architectencollectief

Het basisidee van het architectencollectief is interessant. Wel vraagt de jury zich af waarom het concept niet breder is getrokken dan alleen architectenbureaus. Kruisbestuiving hoort bij een fysiek verzamelplek, juist ook tussen verschillende disciplines. Gecharmeerd is de jury wel van de nadruk op 'het plezier van het maken' en het ambacht. Juist het herstel van het ambacht als onderscheidende kwaliteit van de architect is kansrijk. Ondertussen kan de jury zich niet aan de indruk onttrekken dat deze inzending nog onvoldoende heeft gerijpt. Het biedt inspratie, maar nog geen echte vernieuwing. Graag hadden wij gezien dat er extra stappen waren gezet. Zo had een collectief zich kunnen profileren als een groep 'nomadische creatieven' die letterlijk leegstaande gebouwen in de stad reanimeren en van nieuwe functies voorzien om vervolgens door te gaan naar een volgend gebouw of complex. Zeker gezien de leegstand- en herbestemmingsproblematiek verwacht de jury dat hier ook een interessant verdienmodel voor te vinden is. Ook had het collectief zich meer kunnen ontplooiën als een showroom voor de kunde en het ambacht van de architect en andere ontwerpers/creatieven. Kortom: een prikkelend plan met nog de nodige losse eindjes, waaronder een overtuigend Businessplan.

Netwerk als ontwerper

Deze inzending heeft samenwerking als kern. Hierbij wordt het team optimaal rond een specifieke opdracht samengesteld. Het voorstel is prikkelend vanwege de inzet op interdisciplinair, fluïde werken. Vernieuwing ontstaat door het wegvallen van hiërarchie. De vaste rolverdeling van ontwerpers onderling wordt doorbroken. Hierdoor krijgt iedereen op zijn eigen vakgebied de ruimte.

Er is zorgvuldig omgegaan met de testcase. Dit heeft geleid tot een interessant project waarvan de wijk Beijum, naar inzicht van de jury echt beter zou kunnen worden. Het project is naast een plan ook een strategie. Er spreekt veel energie, aandacht, proactiviteit en de kracht uit. Bovendien wordt aangehaakt op een interessante en zeker ook actuele opgave. Hoewel ook deze inzending niet uitblinkt in ondernemerschap en verdienmodellen, is de jury tevreden over de wijze hoe Netwerk als ontwerper nieuwe aandachtsgebieden en benaderingswijzen onder de aandacht brengt. Hierin zit zeker een vernieuwende component. Punten van aandacht zijn de kwaliteit en leesbaarheid van de teksten; de relatieve 'old school' uitwerking en het feit dat het voorstel hier en daar nodeloos intellectueel over wil komen. Tot slot vraagt de jury aandacht voor het leiderschap. Want hoe inspirerend het wegvallen van hiërarchie ook kan zijn, uiteindelijke dienen wel knopen doorgehakt te worden. Kortom: waar liggen de grenzen van het team?

Woonpatroon

De jury prijst het feit dat in dit voorstel de wensen van de toekomstige bewoners als uitgangspunt worden genomen. Zeker daar een belangrijke opgave voor het vak ligt in het (weer) centraal stellen van deze gebruikers. Goed luisteren en goed interpreteren en een goede taakafbakening zijn daarbij van belang. Hoewel niet erg vernieuwend kan de jury zich ook wat voorstellen bij het voorstel dat toekomstige bewoners mede hun eigen huis ontwerpen, en ook nog eens tegen een goede prijs. Enigszins verrast is de jury over het feit dat in het ingezonden voorstel toch al erg veel vastligt, hetgeen lijkt te conflicteren met de individuele invulling. Daarnaast mist de jury een heldere visie op de rol van de architect: hoe gaat deze luisterende architect de behoeften van de bewoners faciliteren? Tot slot is de jury wel gecharmeerd van de keus voor lokale materialen en duurzame opwekking van energie, al mist hier een aanknopingspunt met het ondernemerschap.

Dit leidt tot de volgende winnaars:

De tweede prijs gaat naar: **Netwerk als ontwerper**

De eerste prijs gaat naar: **Tijd voor de projectontwikkelaar**